

11111

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

Наш језик

НАШ ЈЕЗИК

нова серија

НОВА СЕРИЈА

Књ. IV св. 5-8

БЕОГРАД 1953

САДРЖАЈ

	Страна
1. А. Белић: Напомене о српскохрватском правопису	139
2. М. Стевановић: За јединствен правопис српскохрватског језика	149
3. А. Б.: О писању великих писмена	171
4. М. Павловић: Значења придева с наставком <i>-аш</i> и његовим варијантама	175
5. А. Белић: Употреба предлога <i>са</i> уз глаголе <i>писаши</i> и сл. у одре- ђеним значењима	197
6. Б. Милановић: Глагол <i>подлежати</i> — његово значење и вид	203
7. И. Грицкаш: О допусном значењу свезице <i>и</i> и речи <i>иједан</i> , <i>имало</i> , <i>ико</i> и сл.	217
8. Д-р Александар Ђ. Костић: О транскрибовању латинских име- ница у медицинској терминологији	229
9. В. М. Мишовић: О речима <i>никл</i> , <i>кабл</i> и њима сличним	238
10. Р. Димићријевић: Једна занемарена област наставе језика и књи- жевности у нашој средњој школи	243
11. Иван Појовић: Нека размишљања о граматичи и љубитељима нашег језика	253
12. М. С. Московљевић: „Језик“, часопис за културу хрватскога књи- жевног језика	267
13. Језичке поуке	271

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Секретар Уређивачког одбора — Бранислав Милановић

Научна Књига

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД 1953

Штампариа и књиговезница Српске академије наука, Космајска бр. 28

УПОТРЕБА ПРЕДЛОГА СА УЗ ГЛАГОЛЕ ПИСАТИ И СЛ. У ОДРЕЂЕНИМ ЗНАЧЕЊИМА

У својој чланку Напомене о српскохрватском правопису (Политика, 20 II 1953) ја сам рекао: „Узгред да напоменем да није исправно писање Московљевићево „пишу се са великим почетним словом“ или сл. које он истиче нарочито као, вероватно, правилније неголи без са (и о томе исцрпно у Нашем језику).“ Ево сада хоћу да испуним дато обећање.

Ја не бих можда у овом тренутку о томе писао да ме на то није нагнао сам Московљевић. Пошто је навео моје речи „пише се великим почетним словом“, иако у целом чланку свом он пише „са великим словом“, он још и у загради додаје: „ја бих рекао с почетним великим словом прве речи“.

Ја знам добро да Московљевић није једини који тако пише и можда су ти други и навели Московљевића да буде постојан у таквом писању, али када је он такво писање, које је несумњиво погрешно, још и нарочито истакао, желећи тиме да покаже своју исправност, а заблуду оних који пишу без с, морао сам у интересу и себе и других, а и у интересу правилности нашег језика, да се оградим од таквог писања. Овде сматрам за своју дужност да то језички оброзложим.

Ја бих хтео да пре свега извршимо анализу случаја „пише се великим почетним словом“; са таквим су изразима потпуно једнаки: „пише се великим словима“, ако се говор тиче свих слова, пишу се малим словима, масним, ситним, петитом итд. Одавде се већ види да је ово инструментал за начин који се тако обично и тако често развија од инструментала за оруђе. Чим се обраћа пажња на разлику

у оруђу, одмах се обичан инструментал претвара у инструментал за начин иако се у њему осећа још оруђе; напр.: Он не пише пером, већ оловком; Ударио га је руком, а не штапом итд. Када се каже да се пише нека реч великим словом, наравно, почетним или малим почетним словом, или ћирилским, латиничким или глагољским словима, увек се упућује на начин како се пишу и ту може стајати једино инструментал без *са*. Ако би ко сматрао да у извесним случајевима може бити и оруђе (исп. ниженаведене примере), и тада се мора писати инструментал без *са*. Међутим, када се ставља предлог *са*, даје се целом изразу друкчије значење: може се рећи, напр., *и* се пише *са* једном или *са* две тачке (у нашим старијим споменицима), то значи изнад *и* има једна или две тачке; међутим када се рече — пише се великим или малим словом, то значи да се само то слово, без икаква додатка, без икакве заједнице још са нечим, пише на такав и такав начин. Глагол *писати* овде је једнак са глаголима *штампати*, *објавити* и сл., уколико се они могу употребити у оним везама у којима се употребљава глаг. *писати* или *писати се*. Слични су овим глаголима и имају једнаку конструкцију и глаголи *почети*, *почињати*, *свршити*, *свршаваати*, *завршити* или *завршаваати* и сл. (и сви ти глаголи, наравно, када су повратни). И, заиста, када речемо *Риан* пише се почетним великим писменом или кад речемо почиње се великим писменом, — то је потпуно једнако, и зато су им и конструкције једнаке. Кад речемо *Превес* се пише завршним *с* или завршује се сугласником *с*, — имамо опет једнаке конструкције. И, заиста, за све ово наћи ћемо безброј потврда код књижевника, стручњака и истакнутих граматичара (напр. код Вука, Даничића и др.).

Писати, штампати, објавити и сл.

Ријечи које се пишу великијем словом, Даничић (Вроз-Ивек. II 35). — Пише кашто чивитом и Соломуново слово, Вук (ib.). — Говоре да српски језик треба писати славенском ортографијом, Вук (ib.). — Слично је овоме: Да пише нарјечијем својијем, Даничић (ib.); Људи се овијем првијем надимцима зову, и пјевају и пишу, Вук (ibid.). — Златом се

пише, АкРј. (под писати). — Говоре да српски језик треба писати славенском ортографијом (Броз-Ив. II 35). — Да пише наречијем својијем (Slav. Bibl. I 92 (Броз-Ив. ib.)). — Црном бјеше булом забулана / А крвавим словма написана (Даничић, Срб. синт. 561). — Исп: Боје чивитом, броћем, Вук (ibid. 561). — Не пише је чим се књиге пишу / Већ је пише крви од образа (Даничић, Срб. синт. 561). — Штап на којему пише крвавијем словима: не тичи ме (Прип. и. ibid.). — Сви казују како је Хаџи-Земани-Заново име написано и у Хајару и у Медини и у Меки великим златним словима (Бршљан, Ј. Новић Оточанин I 53; 36. САН). — Гласови у језику... хрватском пишу се овим словима (Д. Боранић, Правопис, 1923, 3). — Царинске власти исписиваће ... крупним словима ... „уникат“ (Рачунски требник, 1930, 258). — ... јесу имена златним словима у повестници уписана (Ј. Ст. Виловски, Из живота, стр. VIII). — ... на једном пише по старом обичају везаним словима које се тешко прочита (Г. Ј. Јуришић, Дечански Првенац, 1852, 21). — Читај на глас, Симо, твојијем је словом писано (Нушић, Сабр. дела VII 52). — Свет се ... окупљао око оних који гласно читају крупним и масним словима штампане телеграме с бојишта (Б. Нушић, 1915. Сабрана дела IX 34). — Свакако ћемо то објавити — рече Васвос, и то масним словима (Давичо, Међу Маркос. парт. 209). — Да ове старословенске ријечи буду наштампане правилно и маснијим словима (Грчић, Портрети I 139).

Почети, свршити и сл.

Писмо овим речма завршује, Вук (Дан. Срб. синт. 562). — Која се планина око Чачка свршује косама и брдељцима, Вук (ibid.). — Каицом је совру зачелио (ibid.). — Одговор који се почиње народном пословицом, Вук (Броз-Ивек. II 59). — Која се почиње гласовима *е*, Даничић (Броз-Ивек. II 59). — Рукопис се почиње муком св. Нестора... а свршује муком апостола Тита, Даничић (Броз-Ивек. II 59, Глас 10, 340). — Пред наставцима који се почињу гласом *и*, Даничић (Броз-Ивек. II 59). — Па се држаше језика којим већ беше почета књижевност, Даничић (Видов дан 1862, 19; грађа САН). — Распре се свршаваше заклетвом, ДМ 292 (Броз-

Ивек: II 516). — Двије (су) судије пресудом својом ствар свршавале, ДМ 263 (Броз-Ивек: II 517). — Распра се сврши женидбом, ДМ 32 (Броз-Ивек: II 516). — Свака (нарикача) у почетку свога нарицања каже ко ју је послао... а најпослије заврши поздравом свима мртвима из оне куће, Вук (Броз-Ивек: II 830). — Али-паша одговори Милошу на ово писмо... и још писмо овим речима завршује: Диж'се бане... Вук (Броз-Ивек: II 830). — Њиме се и завршује рукопис... М. Гавриловић (М. Обреновић I стр. XVII; грађа САН). — ... где је Неј последњим заштитничким отпором завршио ово знаменито скоро двомесечно отступање, Д. Ђурић (Тактика 349; грађа САН). — Овим је завршена анализа елемената... Б. Поповић (Огледи из књиж. и уметн. 1941. 108; *ibid.*). — ... гледање се заврши отмицом, Ј. Скерлић (Франц. романти. и срп. нар. поез. 1908, 54; *ibid.*). — Давор, моја од камена куло, | Јесам ли те скоро прекривао, | Завршио од злата јабуком (Нар. п.; Бос. вила 1899, 133; *ibid.*). — Први одломак из сећања и бележака... почиње овим почелом (Н. Европа 1925, књ. 11, 306; *ibid.*).

Могло би се навести још много примера, али мислим да је и оволико довољно. Да приметим само једно. Не треба се бунити: када се рече „пише се почетним великим словом“ или „пишу се масним словима“ или сл. — то је потпуно исто, јер исто овако као што је у другом примеру несумњиво начин како да се пишу сва слова, тако је и у првом случају изнесено како да се пише почетно слово. Ту нема никакве разлике. Исто тако и код глагола „почињати“ или „свршавати“ када се ма чиме, тј. ма на који начин, нешто почиње или завршава, на био то један предмет у почетку или на завршетку или више њих, редовно се то обележава овим инструменталом (уколико није инструментал за оруђе).

Дешава се да неки писци употребе и предлог *са* у свима овим случајевима; дешавало се и Вуку Караџићу, нарочито у почетку његова рада, да каткада употреби у таквим случајевима *са*, али у доцније време неправилна употреба тога *са* налази се, углавном, код писаца са западних (или југозападних) делова наше језичке територије где се предлог *са* уопште не употребљава исправно.

Тако имамо код Вука: Кад се слог почиње с полугласним словом (Броз-Ивек. II 58). — Ја мислим да ће најбоље бити то почети с одговором на питање: шта је славенски (Броз. Ивек. II 58). — Овако сам баш с њима завршио забавник (Броз-Ивек. II 830). Напред се може видети доста премера у којима Вук не пише *са*. Ови други примери су сви из првог времена Вукова рада када Вук није онако свестрано пазио на језик као доцније. Речнику Броз-Ивековића припада част што је у свима овим случајевима напоменом у загради (*s? s njima?* и сл.) обраћао пажњу на нетачност оваквог писања. Наравно, напр. код д-ра Ђ. Пилара (Vienac 1871, 741) налазимо и: Почмимо с топазом, или код И. Ђипика (Крај мора, 220):... и с тиме је све свршено и сл.

Дешава се и људима из источнијих крајева да употребе каткада овако с или *са* (исп. Р. Тајсића, Самоуправа 1883, бр. 113: Грдећи тако радикалну партију ви свакад почнете са мојим именом, па са истим и завршите и сл.), али су за њих много карактеристичнији напред наведени правилни примери.

Не улазећи даље у друге словенске језике, мислим да је све ово било довољно да покаже да у горњим случајевима не треба употребљавати предлог *с*, *са*.

А. Белић